

стимулювання, підтримки та розвитку особистісних інтересів і потреб учнів, їх смакових орієнтацій у сфері художньої творчості.

Отже, у формуванні художньо-естетичної культури молодших школярів молодших школярів незаперечна роль належить образотворчому мистецтву, що підтверджено напрацюваннями відомих педагогів минулого і сьогодення, вчених у галузі теорії та історії естетичного виховання, провідними методистами з питань викладання образотворчого мистецтва. Сьогодні, використовуючи виділені ціннісно-орієнтаційні, комунікативно-психологічні, інформаційно-пізнавальні та організаційно-діяльнісні можливості образотворчого мистецтва у формуванні художньо-естетичної культури молодших школярів, початкова школа може успішно впливати на естетичний та художній розвиток учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Є. А. Художні техніки у школі: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих навчальних закладів / Є. А. Антонович, В. І. Проців, С. П. Свид. – К. : ІЗМН, 1997. – 312 с.
2. Каган М.С. Художественный вкус / М. С. Каган. – М. : Наука, 1966. – 114 с.
3. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі: Методичний посібник / С. В. Коновець. – К. : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2000. – 80 с.

УДК 7.071.1 + 908(477.84)

О. В. ПАВЛОВИЧ

КРЕМЕНЕЦЬ У ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА УДИНА

У статті висвітлено життєвий шлях і розвиток графічної творчості Євгена Удіна. Досліджено та проаналізовано внесок художника в художньо-культурне життя Кременеччини.

Ключові слова: мистецтво, графіка, художник, Євген Удін, Кременеччина.

Е. В. ПАВЛОВИЧ

КРЕМЕНЕЦ В ТВОРЧЕСТВЕ ЕВГЕНИЯ УДИНА

В статье отражен жизненный путь и развитие графического творчества Евгения Удина. Исследовано и проанализировано вклад художника в художественно-культурную жизнь Кременеччины.

Ключевые слова: искусство, графика, художник, Евгений Удин, Кременеччина.

O. V. PAVLOVICH

KREMENETS IN EVGEN UDIN'S ART

The article deals with Evgen Udin's life and graphic arts. The artist's payment in the artistic and cultural life of Kremenechchyna is explored and analysed.

Key words: art, graphic arts, an artist, Evgen Udin, Kremenechchyna.

Сучасна українська графіка живиться різними естетичними джерелами та виконує багато функцій. Вона постає як художній феномен, що реалізував себе в різноманітних

проявах: станкова, журнальна, книжкова, театральна, промислова графіка, екслібрис, плакат і малюнок. Їй доступні такі різнопланові жанри, як портрет, пейзаж, натюрморт.

Графічне мистецтво Тернопільщини першої половини ХХ ст. через відсутність мистецьких шкіл, художньої еліти, яка б збагачувала місцевість новими творчими надбаннями, знаходилося у стані формування та постійного пошуку. Тому саме в цей період починають закладатися підвалини для його активного розвитку в другій половині ХХ століття. По суті, саме з цього часу українське мистецтво почало розвиватися в єдиному суспільно-культурному контексті, що не могло не вплинути на художню свідомість і творчі орієнтири тернопільських художників.

Саме в графічних творах розкриває свій внутрішній світ відомий тернопільський художник Євген Удін. Працюючи в різноманітних жанрах, митець все ж тяжіє до пейзажу. В його спадщині є чимало робіт, пов'язаних із Кременцем. Неповторні пейзажі міста можна побачити на сторінках авторського каталогу, присвяченого персональній виставці до його 70-річного ювілею та 50-річчя творчої діяльності [2]. Увага графіка не оминає територіальної спадщини відомого польського поета Юліуша Словацького, дитинство якого пройшло в цьому краї [7]. У літературно-мистецькому альманасі «Там, де Іква сріблиться імлою...» художник ще повніше розкриває свій талант, ілюструючи поеми та вірші книги [8]. Різноманові мотиви Кременеччини часто простежуються на персональних виставках Євгена Тимофійовича, про що свідчить низка періодичних видань [3, 6, 7]. Відомості про життєвий та творчий шлях художника можна віднайти у багатьох джерелах [6, 8].

Актуальність статті зумовлена тим, що творчість тернопільського митця сьогодні малодосліджена. Найбільш доцільним вважаємо вивчення творів, які присвячені Кременеччині, оскільки мистецька діяльність графіка Євгена Удіна є невід'ємною частиною художньо-культурної спадщини Кременця.

Питанням графіки та суспільно-культурних передумов Євгена Удіна цікавилися мистецтвознавці, члени Національної спілки журналістів та письменників України: І. Дуда, В. Стецькова, П. Сорока, Б. Мельничук, Є. Безкоровайний, В. Семеняк, О. Ліберний та ін.

Мета статті полягає у висвітленні та аналізі графічно-творчого доробку художника, а також в обґрунтуванні його внесків у культурно-мистецьке життя міста.

Євген Удін народився 11 квітня 1937 р. у Донецьку, середню школу закінчив у Чернівцях у 1954 р. Із 1957 р. Євген Удін – член Національної спілки журналістів України, з 1958 р. – постійний учасник художніх обласних, республіканських, всесоюзних і закордонних виставок. Його мистецька діяльність розвивалася доволі стрімко. З 1960 по 1966 рр. – студент Львівського державного поліграфічного інституту ім. Івана Федорова (нині українська Академія друкарства) спеціальності «Книжкова графіка». Із 1961 р. його життя пов'язане з Тернополем, де у повноті розкриваються його творчі вподобання. У 1962 р. графік є учасником всесоюзної творчої групи художників у будинку творчості «Паланга» (Литва). З 1966 р. працює з багатьма видавництвами України та Росії, проілюстрував та оформив понад 120 книг [6]. Легко увійшов у мистецьке коло Тернопільщини, з головою поринув у роботу, за що згодом був удостоєний численних нагород. У 1970 р. художник стає членом національної Спілки художників України, з 1971 р. по 1983 р. він обраний головою бюро творчої групи при обласних художньо-виробничих майстернях (потім – комбінату) Художнього фонду України. З 1983 р. Євген Удін – голова Тернопільської обласної організації Спілки художників СРСР. У 1987 р. тернопільському художнику присвоєно почесне звання «Заслужений художник України». Із 2001 р. Євген Удін є членом Правління Тернопільської обласної організації Національної спілки художників України. Цей рік знаменний ще тим, що за цілий пласт художніх напрацювань митець отримує Почесний Хрест «За заслуги перед містом Тернополем».

Перші зображення, присвячені Кременеччині, у творах заслуженого майстра України датуються 1964 роком. Роботи, виконані тушшю та кольоровими олівцями, мають назви «Ранок на Боні», «Кременецька Бона», «Старовинна фортеця», «Вулиця Юліуша Словацького», «Вечір у Кременці», «Старий будиночок», монотипія «Славетна Бона» (1964 р.). Монотипія – це виконаний шляхом малювання на гладкій поверхні малюнок, що не поглинає фарби, який потім переноситься шляхом притискання з використанням друкарського верстата. Притаманна

художнику також і техніка ліногравюра – це опукла гравюра, створена вирізанням малюнка на лінолеумі. У цій техніці створені наступні твори Євгена Удіна: «Кременець XVI ст.», «Сучасний Кременець», «Будинки-близнюки» (1964 р.). Роботи переважно виконані у кольоровій графіці, яка часто зустрічається в доробку майстра. На них представлені панорами міста з навколишніх гір і краєвиди зі славетним замком королеви Бони. Цінними вони вважаються і через те, що багато старовинних архітектурних споруд, зображених у творах художника, дотепер не збереглося.

Протягом творчої діяльності Є. Удіна відбувались численні ювілейні тури графічних творів містами Західної України (1987 р., 2002 р., 2007 р.). У 2004 р. художник бере участь у виставці, присвяченій 195-річчю від дня народження Ю. Словацького, за що отримує особливу подяку від музею за сім графічних аркушів із мистецького альбому «Великий Кременчанин», подарованих музею. Із 2005 р., окрім творчої та громадської діяльності, Євген Удін присвячує себе викладанню – спочатку у стінах Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка, згодом у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. В 2006 р. – учасник VIII міжнародного пленеру «За плиним Ікви», лауреат літературно-мистецької премії ім. Іванни Блажкевич, яка, за словами художника, є надзвичайно цінною для нього.

Особливої уваги заслуговує ювілейна виставка Євгена Удіна, яка відбулась у 2007 році. На ній було представлено ряд графічних робіт, присвячених Кременцю, зокрема «Кременецька Бона», «Салон пані Соломеї», «Старий будинок» та інші. Художник проявив себе в оформленні книг, проєктів, листівок та марок, є бездоганним майстром не лише графіки, ліногравюри, гратографії, монотипії, а й акварелі та олійного живопису. В його художніх творах кожна деталь промальована з особливою любов'ю і ретельністю, все на своєму законному місці, все створює високу гармонію. Тут усе єдине й цілісне, незважаючи на те, що подекуди ніби скомпоноване з мозаїчних частин. Митець досягає справжньої поліфонії, що дає підстави назвати його твори симфонічними.

Серед досліджених творів, присвячених Кременцю, варта уваги робота «Кременецька Бона», що згодом увійшла до каталогу та персональної виставки з нагоди 70-річчя Євгена Удіна. Насамперед вона заворожує своїм колористичним вирішенням. Вміло і гармонійно поєднані туш, перо та кольорові олівці. Ця ретельно виконана робота має надзвичайний ефект саме через колір. Погляд глядача відразу зупиняється на горі Боні з руїнами старовинного замку. Тут і високі клубчасті хмари, і гострі пірамідальні ялинки, і типовий кременецький будиночок XIX ст. з цегляним дашком, за яким видніється хрест купола Костелу св. Станіслава. Та найбільше митець попрацював над базальтовою бруківкою, незліченна кількість камінчиків якої дуже вдало поєднана з композицією в цілому.

Графічна робота, яка створена в схожій манері у 1964 р., носить назву «Старовинна фортеця». На аркуші зображено руїни древніх мурів. Увагу глядача привертає гілка чортополоху з виразним червоним колоритом. На задньому плані виринає готична брама кременецької фортеці. Художні твори Євгена Тимофійовича настільки гармонійно цілісні, що неможливо їх чогось позбавити, не зруйнувавши всієї структури. Він майстерно персоніфікує художню оптику, саме тому на його картинах усе живе та звучить. Тут багато цікавих колористичних знахідок і рішень, митець змушує нас милуватися кольоровою гамою.

В окрему серію можна виділити роботи, присвячені старовинному Кременцю радянських часів. Це лінорити, на яких зображено різні краєвиди та куточки міста, оповитого захоплюючими легендами та переказами. Тут завдяки віртуозному володінню технікою дивним чином переплелися минуле й сучасне, краса первісної природи й оригінальних старовинних будиночків, сучасних житлових масивів із їх високовольтними лініями електропередач. Одним із кращих творів, на думку самого митця, сміливо може вважатися робота, виконана у техніці ліногравюри «Кременець XVI ст.». Це панорамне зображення з висоти пташиного польоту, на якому автор передає красу та велич архітектурних споруд XVI століття. Композиційним центром виступає вулиця із знаменитими пам'ятками архітектури: Собор св. Миколая, Єзуїтський колегіум (нині приміщення Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка) та славнозвісні будинки-близнюки. Загальну картину

підтримує розташована з лівого боку верхівка стрімкої гори Бони з неприступною фортецею. У роботі митець передає спокійний та духовно-піднесений стан душі за допомогою вмілого використання гами теплих кольорів та ритму ліноритних прорізів.

Що стосується надбань 2006–2008 рр., які увійшли до більш сучасного циклу робіт Є. Удіна, можна сказати, що він по-новому підкреслює індивідуальність кожної вулички, житлових будинків і споруд. Графічні твори, створені на теренах Кременеччини, бачимо на сторінках літературно-поетичних видань, опублікованих обласним літературно-меморіальним музеєм Юліуша Словацького в м. Кременці. Роботи художника представлені там не випадково, адже він особисто відповідав за макет та графічно-художнє оформлення багатьох книг. Зображення Кременеччини представлені майже на всіх персональних виставках митця у різних регіонах України та за кордоном. Зокрема, це інтер'єр «Салон пані Соломеї. Кременець» (2006 р.), екстер'єри «Костьол св. Станіслава» (2007 р.), «Музей Юліуша Словацького» (2007 р.), «Статуя Мадонна» (2007 р.), «Стародавній дерев'яний будиночок у Кременці» (2007 р.), «Бона. Кременець» (2008 р.), портрет «Юліуш Словацький» (2007 р.), де зображено погруддя бронзової статуї поета, й інші.

Художник також володіє графічною технікою автолітографії. Манері виконання цих творів властива легка лінія нарисів предметів і зображення їхніх силуетів. За допомогою композиції митець на основі законів лінійної та повітряної перспективи, світлотіні передає на картинній площині навколишню дійсність, розподіляє та розміщує об'єкти зображення, виявляє їхній взаємозв'язок у просторі.

Неможливо оминати увагою і той факт, що Кременець надихає Євгена Тимофійовича на все нові й нові звершення. Нещодавно до творчої співпраці він залучив письменницю, літературного редактора газети «Замок» Ніну Казмірук. Вона описала кожен кременецький етюд та відчула стан душі та настрою художника і вилила їх у поетичні рядки. Читаючи вірші письменниці та вдивляючись у роботи художника, будь-яка людина дізнається історію міста та назви визначних місць, жодного разу не побувавши там.

Серед графічних творів майстра цілий пласт напрацювань становлять екслібриси, виконані у різних техніках. У доробку художника їх більше трьохсот. Вони дуже індивідуалізовані. Євген Удін їх створює тільки для тих людей, яких добре знає. Найголовніше для митця при створенні – передати внутрішній світ і духовний стан власника знака. В основному це художники, культурні діячі та освітяни, що проживають на Україні та за кордоном. Зокрема, у 1995 р. художник створив екслібрис на основі роботи, виконаної у техніці ліногравюри «Кременець XVI ст.» для польської громадської діячки Барбари Ваховіч. У 2007 р. подарував екслібриси кременецькій художниці Тетяні Балбус із зображенням старовинного лицею та знак Обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького в м. Кременці.

П. Сорока зауважив, що Євген Удін черпає натхнення із сотень джерел, захоплюється творчістю багатьох геніїв світової культури. Юліуш Словацький – один із улюблених персонажів у творах митця. Серія робіт, присвячених польському поетові, – одна з визначальних у творчому добутку майстра [7]. До 200-річчя з дня народження поета Є. Удін створив мистецький альбом «Юліуш Словацький – Великий Кременчанин». Кожна листівка альбому пронумерована, з однієї сторони містяться рядки листів Словацького до мами, а з іншої – графічні роботи митця. Усі вони проілюстровані портретами поета в різні роки життя та відображають місця, пов'язані з його перебуванням у вигнанні – Париж, Вроцлав, Женева, Рим і, звичайно, серед робіт домінує Кременець – місто його дитинства.

Графічні композиції Євгена Удіна на кременецьку тематику западають у душу, викликають захоплення і подив. Вони є не лише мистецькими творами високої якості, але й свідченням нового світовідчуття. Художні композиції, що стали джерелом естетичної насолоди, досить повно розкривають емоційність натури художника, допомагають зрозуміти його духовний світ.

Твори художника знаходяться у багатьох приватних колекціях і музеях України, Росії, Польщі, Словаччини, Грузії та інших державах. Кременець у творах митця є незавершеною тематикою, він продовжує надихати майстра, тож незабаром побачить світ серія ювілейних листівок, присвячених Кременеччині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діалог, який не завершується / [упоряд. Т. Сеніна]. – Тернопіль : ЛЛІЕЯ, 2008. – 52 с.
2. Заслужений художник України Євген Удін. – Тернопіль, 2007. – 95 с.
3. Ліберний О. Прекрасний світ картин Євгена Удіна / О. Ліберний // Свобода. – 2011. – № 44. – С. 8.
4. «Музей Юліуша Словацького «Година роздумів...»: інформатор-путівник. – Тернопіль : ТЕРНО-ГРАФ, 2008. – 32 с.
5. «Музей Юліуша Словацького – «Година роздумів...». – Тернопіль : ТЕРНО-ГРАФ, 2008. – 72 с.
6. Наші імена в енциклопедії // Замок. – 2011. – № 5–8. – С. 9.
7. Сорока П. На рівні душі. До 70-річчя від дня народження і 50-річчя творчої діяльності Євгена Удіна / П. Сорока // Образ М. – 2007. – № 3. – С. 130.
8. «Там, де Іква сріблиться імлюю...»: літературно-мистецький альманах / [упоряд. Т. Сеніна]. – Тернопіль : Джура, 2007. – 272 с.
9. Юліуш Словацький (4.09.1809 – 3.04.1849): бібліогр. покажчик / (Терноп. обл. універс. наук. б-ка, Державний архів Тернопільської області, Терноп. обл. краєзн. музей, Обласний літ.-мемор. музей Юліуша Словацького, бібліотека Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка) / [уклад. М. Друневич та ін.]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 160 с.

УДК 710 (477.84)

Л. М. КВИЧ

ІКОНА ЗАРВАНИЦЬКОЇ БОГОРОДИЦІ: МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено ікону Зарваницької Матері Божої, що розглядається в мистецькому аспекті. Детально проаналізовано іконографічний тип та засоби художньої виразності. Розглянуто історико-мистецьку цінність ікони як одного із творів сакрального українського мистецтва, важливого для дослідження іконографії «Богородиці Одигітрії». Охарактеризовано техніко-технологічні характеристики ікономалярного твору.

Ключові слова: ікона, мистецтво, аспект, культ, традиція, образність.

Л. М. КВЫЧ

ІКОНА ЗАРВАНИЦЬКОЇ БОГОРОДИЦІ: ХУДОЖЕСТВЕННИЙ АСПЕКТ

В статье исследовано икону Зарваницкой Матери Божьей, которая рассматривается в художественном аспекте. Детально проанализированы иконографический тип и средства художественной выразительности. Рассмотрено историко-художественную ценность иконы: как одного из произведений сакрального украинского искусства, важного для исследования иконографии «Богородицы Одигитриши». Охарактеризованы технико-технологические характеристики икономалярного произведения.

Ключевые слова: икона, искусство, аспект, культ, традиция, образность.

L. M. KVYCH

ICON OF THE BLESSED VIRGIN OF ZARVANYTSYA: ARTISTIC ASPECT

The article is devoted to the icon of the God's Mother of Zarvanytsya being considered in artistic aspect. The iconographic type and means of artistic expression are analyzed in detail. It is revealed the historical and artistic value of the icon: as one of the Ukrainian sacral works of art,